

Rpis. №114, «Historia Jana Kazimierza 1648–1667 r.». 95 s. 39. Relacie nuncyuszów apostołskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690. Berlin-Poznań. T. II. 604 s. 40. Romanski R. Cudnow 1660. Warszawa: «Bellona», 1996. 192 s. 41. Wojna polsko-moskiewska pod Czudnowem, odprawiona za panowania krola Jana Kazimierza podwodzą Stanisława Potockiego, wojewody krakowskiego i Jerzego Lubomirskiego, marszałka Koronnego w roku Pańskim 1660 // Tlum. M. A. Hniłko. Warszawa, 1922. T.III. 125 s.

Александр Мацьков

ЧИСЛЕННОСТЬ АРМИИ Ю. ХМЕЛЬНИЦКОГО В ЧУДНОВСКОЙ КАМПАНИИ 1660 Г.: ПОПЫТКА ВЫЯСНЕНИЯ

В пределах статьи предпринята попытка определения численности украинской армии под руководством Ю. Хмельницкого, которая приняла участие в Чудновской кампании осенью 1660 г. Критический анализ иностранных и отечественных источников позволил автору сгруппировать их и выделить наиболее распространенные свидетельства относительно ее количества. Важным аспектом исследования стала идентификация правобережных полков, находившихся в распоряжении молодого гетмана, а также выяснения численности полка как военной единицы. Вполне уместным является освещение ряда факторов, связанных с ухудшением демографической ситуации в казацкой Украине в 50-х гг. XVII в., что негативным образом повлияло на качественный состав армии.

Ключевые слова: Ю. Хмельницкий, правобережные полки, версия, источник, численность.

Oleksandr Matskov

THE STRENGTHS OF YURII KHMELNYTSKY'S ARMY IN THE CAMPAIGN OF CHUDNOV IN 1660: AN ATTEMPT TO FIGURE OUT THE NUMBERS.

In this article we have attempted to determine the strengths of Ukrainian army led by Y. Khmelnytsky which took part in the Campaign of Chudnov in the autumn of 1660. A critical analysis of foreign and domestic sources let the author group and display the most common witnesses of the army numbers. The important aspect of this research is the identification of the right-bank regiments that were at the disposal of a young Hetman, and also the determination of regiment numbers, as a military unit. It is also proper to cover a series of factors connected to deterioration of a demographic condition in Kozaks' Ukraine during 1650s that negatively influenced the qualitative strength of the army.

Key words: Y.Khmelnytsky, right-bank regiments, source, version, quantity.

УДК94: [323.272:316.343-058.14](480)

Галина Бойченко

РОБІТНИЧА РЕВОЛЮЦІЯ У ФІНЛЯНДІЇ 1918 Р.

У статті розглянуто ситуацію у Фінляндії напередодні робітничої революції. Проаналізовано процес пошуку революційних лідерів. Розглянуто початок революційної кризи в країні. Розглянуто основні передумови початку робітничої революції у Фінляндії. Проаналізовано головні причини страйків робітників. Подається інформація щодо ходу революційних подій. Виділені основні спроби придушення революції. Проаналізовано умови проголошення незалежної Фінляндської республіки. Розглянуто значення підписання мирного договору між РРФСР і Фінляндією. Проаналізовано вплив цього договору на подальшу співпрацю. Розглянуто зовнішню та внутрішню політику Фінляндії після придушення революції.

Ключові слова: революція, Фінляндія, робітничий клас, страйки, 1918 р.

На початку березня 1917 р. Тимчасовий уряд видав постанову про відновлення в Фінляндії царської конституції. Незабаром був затверджений коаліційний сенат – уряд із шести соціал-демократів і шести представників буржуазії. Також скликано сейм, обраний ще в 1916 р. Але фактичної влади ні сейм, ні сенат не отримали. Тимчасовий уряд призначив у Фінляндії свого представника і відмовилося визнати її незалежність.

Фінські військові розпочали переговори із Німеччиною – з Вільгельмом II з метою відокремлення Фінляндії від Росії. Спираючись на німецьких імперіалістів, фінська буржуазія готувалася не тільки до відокремлення від Росії, але й до громадянської війни зі своїми робітниками. Пролетаріат Фінляндії був рішучим противником союзу із німецьким імперіалізмом проти Росії та підтримував російську революцію. Домагаючись незалежності, фінський сейм

прийняв у липні закон про верховні права сейму. У відповідь на цю постанову Тимчасовий уряд, за прикладом царизму, розпустив фінський сейм.

Однак робітничий клас Фінляндії не мали революційних лідерів. Навіть ліве крило соціал-демократичної партії не було готове очолити революційну боротьбу. Праві соціал-демократи, що увійшли до складу буржуазного уряду, нічого не зробили для покращення становища народних мас.

У квітні 1917 р. робітникам вдалося домогтися фактичного введення 8-ми годинного робочого дня на підприємствах, а у липні сейм, за пропозицією соціал-демократів, вів закон про 8-ми годинний робочий день, демократизацію місцевого самоврядування та оголосив себе носієм верховної влади в країні. Однак уряд О. Керенського відмовився затвердити ці закони і розігнав сейм. Фінська буржуазія найбільше побоювалася розвитку пролетарського революційного руху. Готуючись до його придушення, вона стала зміцнювати свої збройні загоны – шюцкор, створені навесні 1917 р. для боротьби зі страйками. У ряді місць шюцкорівці влаштували криваві розправи над страйкуючими робітниками. У відповідь робітники приступили до створення загонів Червоної гвардії, як це було і в 1905 р.

Більшовицький заколот в Росії надихнув робітничий клас Фінляндії. 13 листопада 1917 р. в країні розпочався загальний страйк. Загоны робітників зайняли багато залізничних станцій, телефон, телеграф, заарештували найбільш активних реакціонерів. Революційні події робітничого класу змусили сейм знову прийняти закони, відхилені урядом О. Керенського. Вимоги робітників про боротьбу із голодом і безробіттям та соціальне страхування залишилися не виконаними.

Червона гвардія вимагала взяття влади пролетаріатом. В. Ленін у листі керівникам лівого крила фінської соціал-демократії висловив від імені пролетаріату Росії впевненість в тому, що значний організаційний таланти фінських робітників допоможе їм успішно здійснити соціалістичну реорганізацію Фінляндії. Проте у Центральній революційній раді, яка керувала страйком, прихильники взяття влади виявилися у меншості. Рада розраховувала, що буржуазія, налякана виступом робітників, добровільно погодиться на створення соціал-демократичного уряду. 19 листопада 1918 р. страйк припинено.

Подальший хід подій показав необґрунтованість цих розрахунків. У кінці листопада 1918 р. створення уряду доручено реакційному діячу П. Свінхувуду. Уряд П. Свінхувуда відразу ж звернувся до Німеччини і проханням надіслати війська для придушення революційного руху.

14 листопада 1917 р. на з'їзді фінських соціал-демократів виступив народний комісар у справах національностей Й. Сталін. Він привітав робітників Фінляндії і пояснив їм програму радянської влади з національного питання. Радянський уряд гарантував незалежність Фінляндії. Закликаючи робітників Фінляндії взяти приклад з російських, Й. Сталін обіцяв їм братню допомогу радянської республіки. Однак рішення про передачу влади робітничому класу Фінляндії не прийнято. За підтримки фінських соціал-демократів буржуазія зміцнила свою владу. Більшість фінського сейму висловилося за відділення від Росії.

6 грудні 1917 р. визнано незалежність Фінляндської республіки. Проголошення В. Леніном незалежності Фінляндії було видатним історичним актом, яким радянський уряд показав, що право націй на самовизначення підтримується [2, с. 167–178]. Проте в країні швидко назрівала революційна криза. Різно загострилося продовольче становище. Народні маси голодували, були випадки голодної смерті. Буржуазія приховувала продовольство. Обшуки виявили значні запаси продуктів харчування. Уряд, посилюючи труднощі, вивозив продовольство на північ Фінляндії, де створював базу для війни, що готувалася проти робітничого класу.

12 січня 1918 р. більшість сейму надала П. Свінхувуду фактично диктаторські повноваження. Шюцкор взято на державне утримання. Почастішали напади шюцкорівців на робітників.

Вечері 27 січня 1918 р. в Фінляндії розпочалася революція. Червона гвардія зайняла в Гельсінкі урядові установи, банки. На наступний день, 28 січня, створено революційний уряд – Рада народних уповноважених. До нього увійшли О. Куусинен, Ю. Сирола та інші. Революція швидко перемогла у Південній Фінляндії з її промисловими центрами та організованим робітничим класом. Тут виникали нові, революційні державні органи влади. Проте більшість північної частини країни залишилася під владою буржуазії та була базою контрреволюції. Тим часом у північних районах контрреволюціонери розпочали бойові дії проти революційного уряду. Активна буржуазна пропаганда стверджувала, що білофіни ведуть боротьбу за «звільнення» Фінляндії, а «червоні» хочуть підпорядкувати Фінляндію Росії і відібрати землю у селян. Буржуазії вдалося налаштувати селян проти революції та залучити їх до контрреволюційної білої армії. Ця армія була добре озброєна і мала у своєму розпорядженні кваліфікований командний склад. Робітничий клас набагато гірше підготувався до збройної боротьби. Не вистачало зброї, навченого командного складу, організованої розвідки, резервів. До того ж революційний уряд втратив військову ініціативу. Проте робітники були сповнені рішучості боротися. Тисячі добровольців вступали до Червоної гвардії. Радянська Росія тоді перебувала у винятково важкому становищі, але допомагала

революційній Фінляндії зброєю, ділилася з нею продовольством. Російські добровольці билися в рядах фінської Червоної гвардії. 1 березня 1918 р. між РРФСР і Фінляндської Республікою укладено договір про зміцнення дружби і братерства.

За два місяці боїв «білим» вдалося домогтися деяких територіальних успіхів, але південь із найважливішими промисловими містами залишався в руках Червоної гвардії. Прагнучи отримати іноземну допомогу, буржуазія була готова пожертвувати незалежністю країни. 7 березня 1918 р. білофіни уклали із Німеччиною мирний договір, угоду про торгівлю й мореплавання, а також таємну військову угоду.

3 квітня 1918 р. німці висадили в Ханко 12-ти тисячну «балтійську дивізію» під командуванням генерала фон дер Гольца, а трохи пізніше у Ловійсі – інший багатотисячний загін. Поява в тилу Червоної гвардії досвідчених і добре озброєних німецьких військ, підтримуваних військовими кораблями й авіацією, різко змінило співвідношення сил на користь контрреволюції. Через декілька днів контрреволюціонери оволоділи містом Тампере. 13 квітня 1918 р. німці захопили столицю країни – Гельсінкі. Революційний уряд переїхав у Виборг. Продовжуючи героїчний опір, загопи Червоної гвардії відходили на схід. 29 квітня впав Виборг, а в перших числах травня зазнали поразки й інші частини Червоної гвардії. Декілька тисяч революційних робітників пробілися в радянську Росію. Для придушення революції контрреволюційні сили закликали на допомогу німецьких імперіалістів.

7 березня 1918 р. в Берліні між урядом П. Свінхувуда й німецьким урядом укладені договори, що ставили Фінляндію в політичну і економічну залежність від Німеччини. За допомогою німецьких військ революція завершилася на початку травня 1918 р. [1, с. 112–120].

Головними причинами поразки революції в Фінляндії були непослідовність і нерішучість лівого крила соціал-демократичної партії, відсутність міцного союзу робітничого класу із селянством, яке буржуазії вдалося обдурити націоналістичними гаслами. Незважаючи на те, що у революційного уряду була відсутня чітка соціалістична програма, він на практиці здійснював не тільки загальнодемократичні, але й деякі соціалістичні заходи. Надалі революційний досвід допоміг передовим робітникам звільнитися від соціал-демократичних пережитків і заснувати в серпні 1918 р. комуністичну партію Фінляндії.

Після придушення революції в Фінляндії встановився режим «білого» терору. 15 травня 1918 р. парламент прийняв рішення про розрив відносин із радянською Росією. У серпні з боку Фінляндії заявлено, що мирні відносини між обома країнами можуть бути встановлені лише після приєднання до Фінляндії Карелії і Кольського півострова. Для оформлення політичного союзу із Німеччиною, парламент прийняв закони 1 серпня 1918 р. про встановлення у Фінляндії монархії, а 9 жовтня 1918 р. про обрання королем Фінляндії німецького принца Фрідріха Карла Гессенського.

17 липня 1919 р. Фінляндія проголошена республікою. Президентом буржуазної Фінляндської республіки обрано К. Стольберга. У 1918–1920 рр. Фінляндія підтримувала плани імперіалістичних держав, хоча сама не брала участі в них. Перемоги Червоної армії, посилення робітничого руху в країні і економічні труднощі змусили Фінляндію прийняти мирні пропозиції радянського уряду. Політичні, економічні та культурні зв'язки з СРСР були мінімальними [3, с. 98–105].

14 жовтня 1920 між РРФСР і Фінляндією підписано мирний договір. Проте в подальші роки у зовнішній політиці Фінляндії переважала антирадянська скерованість, що впливає із класових позицій буржуазії, а також із прагнення реакційних кіл створити «Велику Фінляндію».

Список використаних джерел

1. Пивовар С., Серішев Я., Стельмах С. Всесвітня історія XX століття: учбовий посібник. К.: Феміна, 1995. 236 с.
2. Свечников М. С. Революция и гражданская война в Финляндии 1917–1918 гг. М., 1923. 235 с.
3. Сюкияйнен И. И. Революционные события 1917–1918 гг. в Финляндии. Петрозаводск, 1962. 204 с.

References

1. Pyvovar S., Serishchev Ya., Stel'makh S. Vsesvitnyia istoriia XX stolittya: uchbovyu posibnyk [World History of the Twentieth Century: Textbook]. K.: Femina, 1995. 236 s.
2. Svechnikov M. S. Revolyutsiya i grazhdanskaya voina v Finlyandii 1917–1918 gg. [Revolution and civil war in Finland in 1917–1918]. M., 1923. 235 s.
3. Syukiyainen I. I. Revolyutsionnye sobytiya 1917–1918 gg. v Finlyandii [Revolutionary events of 1917–1918. in Finland]. Petrozavodsk, 1962. 204 s.

Галина Бойченко

РАБОЧАЯ РЕВОЛЮЦИЯ В ФИНЛЯНДИИ 1918 Г.

В статье рассмотрено ситуацию в Финляндии перед революцией рабочих. Проанализирован процесс поиска революционных лидеров. Рассмотрено начало революционного кризиса в стране. В статье рассмотрены основные предпосылки начала революции в Финляндии. Проанализированы главные причины рабочих стачек. Подается информация о ходе революционных событий. Выделены основные попытки подавления данной революции. Условия

провозглашення незалежності Фінляндської республіки проаналізовані в статті. Розглянуто значення підписання мирного договору між РСФСР і Фінляндією. Проаналізовано вплив даного договору на подальше співробітництво. Розглянуто зовнішню і внутрішню політику Фінляндії після придушення робочої революції.

Ключові слова: революція, Фінляндія, робочий клас, страйки, 1918 г.

Halyna Boichenko

LABOR REVOLUTION IN FINLAND OF 1918

The article deals with the situation in Finland before the revolution of the workers. The process of finding revolutionary leaders is analyzed. The beginning of revolutionary crisis is examined in this paper. Primary background of beginning of labor revolution in Finland is shown in the article. Main reasons of working strikes are analyzed in this paper. There is information about revolutionary phases. Primary attempts of revolution reduction are emphasized. Conditions of proclamation of independent Republic of Finland are analyzed in the article. The importance of signing a peace treaty between the RSFSR and Finland is examined in this paper. The influence of this agreement on further cooperation is analyzed. Foreign policy and domestic policy of Finland after revolution reduction are analyzed in the article.

Key words: revolution, Finland, labor, strikes, 1918.

УДК 94(477) «1917/1918»

Ігор Дацків

НІМЕЦЬКИЙ ЧИННИК У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ УНР 1918 Р.

У статті йдеться про міжнародні зв'язки України в добу національно-визвольних змагань 1917–1918 рр. З'ясовуються передумови українсько-німецького зближення наприкінці Першої світової війни. У роботі проаналізовано особливості відносин між Німеччиною та урядами Центральної Ради, Української Держави гетьмана П. Скоропадського, розкривається вплив політики Німеччини на становлення та розвиток української державності. У науковому дослідженні розглядаються економічні аспекти, зокрема в системі українсько-німецьких стосунків, які суттєво впливали на зовнішньополітичну орієнтацію Києва та Берліна, були важливим чинником під час переговорів та укладання міжнародних угод. Висвітлюється діяльність українських дипломатичних представництв та економічно-торговельних місій за кордоном, скерованих на забезпечення розвитку української економіки та потреб війни за незалежність. Показано залежність відносин між Німеччиною та Україною від розстановки сил на міжнародній арені. Показано, що найважливішим досягненням України, здобутим завдяки економічним угодам, було збереження державної незалежності та вихід на міжнародну арену і на цій основі можливість продовжувати національно-визвольні змагання у майбутньому.

Ключові слова: українсько-німецькі відносини, міжнародний вплив, уряд, делегація, договір.

Проблема міжнародних відносин України в добу національно-визвольних змагань 1917–1918 роках перших державних утворень – Центральної Ради – УНР – Гетьманату П. Скоропадського має досить потужний пласт наукових досліджень вітчизняних, діаспорних і зарубіжних істориків. Водночас бракує глибокого вивчення економічних аспектів, зокрема в системі українсько-німецьких взаємин, що суттєво впливали на зовнішньополітичну орієнтацію Києва і Берліна, були важливим чинником у переговорах та укладенні міждержавних угод. Недостатньо вивчена й висвітлена діяльність українських дипломатичних представництв і економічно-торговельних місій за кордоном, скерована на розвиток вітчизняної економіки та потреб змагань за незалежність. У наукових працях економічні аспекти у стосунках України з Німеччиною розглядаються переважно фрагментарно, через призму Брестського мирного договору від 9 лютого 1918 р., що спричинив певні зобов'язання сторін в економічній сфері відносин.

На наш погляд, найбільше уваги означеній проблемі приділив колишній міністр закордонних справ Української Держави 1918 р. Дмитро Дорошенко. Визначний історик подав і глибоко проаналізував економічні аспекти Брестської угоди між Україною і Німеччиною, оприлюднив Протокол економічного договору на господарський 1918–1919 рр., деякі угоди на взаємні поставки продовольчих і промислових товарів, фінанси, тарифи, мита та ін. Менш вартісні, але корисні для дослідження, є праці В. Верстюка [1], В. Винниченка [2], О. Копиленка [3], В. Литвина [4], П. Христюка [5] та інших.